DOI: 10.32844/2222-5374-2020-106-4-2.10

УДК: 342.9

Жук Т. І.,*здобувач Науково-дослідного інституту публічного права*

ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНИХ ОРГАНІВ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Метою статті є формулювання завдань та принципів забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів. Стаття присвячена розкриттю завдань та принципів забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів. Визначено, що у досліджуваному контексті завдання надають відповідь на запитання навіщо потрібно організовувати реалізацію ситуативних чи систематичних спільно скоординованих та узгоджених дій контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки та яких позитивних результатів можна досягти при застосуванні цього різновиду діяльності задля охорони національних інтересів. Зауважено, що основою метою її організації та здійснення слід вважати необхідність існування постійного контррозвідувального режиму, тобто своєчасного отримання оперативної інформації, яка дозволить не допустити здійснення розвідувально-підривної діяльності на шкоду Україні з боку іноземних спецслужб чи організацій і груп осіб. Акцентовано, що узагальнювати забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів тільки існуванням постійного контррозвідувального режиму не зовсім доречно, адже вона має ряд інших завдань – глобальних та конкретних. Ці завдання формують спеціально уповноважені на те органи влади – стратегічно-управлінська ланка сектору безпеки та безпосередньо керівництво контррозвідувальних органів. Для того, щоб зробити це правильно, ефективно та належним чином (в межах правових норм), ці суб'єкти мають керуватись конкретними принципами. Здійснено їх класифікацію у дві групи – загальні принципи забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів, які стосуються адміністративної процедури та спеціальні принципи, що продиктовані специфікою контррозвідувальної діяльності.

Ключові слова: взаємодія, завдання взаємодії, контррозвідувальна діяльність, контррозвідувальні органи, принципи діяльності суб'єктів владних повноважень, сектор безпеки.

Актуальність теми. Для належної організації будь-якого процесу слід чітко розуміти, по-перше, для чого вона потрібна та яких позитивних результатів таким способом можна досягти; по-друге, як правильно це здійснити, щоб забезпечити можливість виконання поставлених задач та

цілей. В цьому аспекті актуальним є вивчення особливостей організації забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представлена до аналізу тематика наукових пошуків немає висвітлення у межах адміністративно-правової науки. Втім значний внесок до розвитку загальних наукових знань про неї було здійснено такими вченими як: О. Вагонова, О. Горпинич, О. Заглада, А. Колодій, В. Оксін, А. Приходько, А. Стародубцев, В. Теремецький, В. Чорнобаєв, В. Шатіло, В. Шулежко, С. Щерба тощо.

Метою статті є формулювання завдань та принципів забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на характер діяльності контррозвідувальних органів, можна виділити таких суб'єктів сектору безпеки з якими найчастіше відбувається взаємодія: Адміністрація Президента України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Збройні сили України, органи обласного та місцевого самоврядування та ін.

Відразу зазначимо, що основою метою її організації та здійснення у сфері охорони національних інтересів слід вважати необхідність існування постійного контррозвідувального режиму, тобто своєчасного отримання оперативної інформації, яка дозволить не допустити здійснення розвідувально-підривної діяльності на шкоду Україні з боку іноземних спецслужб чи організацій і груп осіб. Втім узагальнювати забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів тільки існуванням постійного контррозвідувального режиму не зовсім доречно, адже вона має ряд інших завдань. Зокрема глобальними завданнями за нашим баченням є сформовані у вигляді невичерпного обсягу заплановані задачі, реалізація яких спрямована на виконання конкретних цілей. Зокрема така взаємодія є необхідною задля того, щоб:

1) зміцнити впевненість громадян України у професіоналізмі та компетентності сектору безпеки, його спроможності протидіяти розвідувально-підривній діяльності, що потенційно може чи завдає деструктивного впливу на стан захищеності України від внутрішніх та зовнішніх загроз її національній безпеці (ціль – укріпити довіру до діяльності контррозвідувальних органів);

2) створити надійне підґрунтя та інституційне розмежування сфер відповідальності сектору безпеки за виклики національної безпеки (ціль – мати чітке уявлення про сфери відання контррозвідувальних органів, їхні можливості та повноваження під час реалізації контррозвідувальної діяльності задля охорони національних інтересів);

3) запровадити механізми поступового розвитку ефективності застосування заходів безпеки та шляхів досягнення консенсусу при вирішенні питань протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, заснованих на досвіді широкого кола зацікавлених сторін (ціль – на систематичній основі

надавати контррозвідальним органам достатньої кількості емпіричного матеріалу про стан захищеності національної безпеки для ефективного використання наявних ресурсів під час виконання своїх повноважень з метою охорони національних інтересів);

4) створити нормативне та інституційне підґрунтя для зниження рівня вразливості суспільства до загроз національної безпеки усіма доступними способами та засобами (ціль – сформувати єдину систему координації спектру задач щодо реалізації охорони національних інтересів);

5) підтримувати охоронне середовище для національних інтересів як об'єктів, що мають власний режим схоронності (ціль – розширити можливості для діалогу зі створення ефективних державних політик у сферах національної безпеки і оборони);

6) дотримуватись встановлених методичних стандартів та правил гласної та негласної реалізації охорони національних інтересів (ціль – забезпечити взаємний контроль за процедурами діяльності з метою охорони національних інтересів);

7) сформувати механізми довгострокового планування реалізації контррозвідальної діяльності з метою охорони національних інтересів (ціль – розробка та реалізація Національної контррозвідальної програми).

Окремо слід виділити й конкретні завдання забезпечення взаємодії контррозвідальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів, які формуються на основі ситуативної необхідності забезпечити реалізацію спільно скоординованих та узгоджених дій контррозвідальних органів з конкретним органом сектору безпеки. Наприклад для інформування про факти розвідально-підривної діяльності задля подальшої реалізації захисту національних інтересів України чи здійснення випереджальної діяльності щодо недопущення протиправної діяльності на шкоду національним інтересам України.

На наш погляд, сукупно ці завдання надають відповідь на запитання навіщо потрібно організовувати реалізацію ситуативних чи систематичних спільно скоординованих та узгоджених дій контррозвідальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки та яких позитивних результатів можна досягти при застосуванні цього різновиду діяльності задля охорони національних інтересів.

Логічним буде твердження, що ці задачі та цілі формують спеціально уповноважені на те органи влади. Зокрема глобальні – стратегічно-управлінська ланка сектору безпеки, а конкретні – керівництво контррозвідальних органів. Для того, щоб зробити це правильно, ефективно та належним чином (в межах правових норм), ці суб'єкти мають керуватись конкретними принципами, адже саме вони слугують критерієм законності та правомірності [1, с. 43] їхньої адміністративної діяльності.

З філософської точки зору, це вихідні (загальні, універсальні) теоретичні положення, на основі яких відбувається синтез відповідних понять у наукову систему. Вони відображають основи буття й пізнання, виражають їх найфундаментальніші особливості й відношення; виконують нормативну та регулюючу функції, орієнтуючи і спонукаючи людей до дії; виводяться з пізнання й супроводжують його; є способом розгляду й розуміння предметів [2].

Оскільки у нашому випадку мова йде про діяльність органів державної влади, як приклад В. Шулежко вважає, що у даному контексті ведучи мову про принципи, слід розуміти їх як необхідні критерії, порушення яких є підставою для звернення особи до адміністративного суду із письмовим проханням визнання такі дії протиправними, тобто такими, що не відповідають передбаченим законодавством України процедурам належної діяльності суб'єктів публічного управління [3, с. 138]. Щодо інших думок вчених, узагальнюючи їх твердження, можемо стверджувати, що: В. Оксінь вважає, що це керівні настанови ефективної та результативної діяльності уповноважених суб'єктів [4, с. 25]; А. Стародубцев переконаний, що це основні правила, керівні настанови, норми діяльності для впровадження системи функціонування органів державної влади [5, с. 58]; В. Шатіло зазначає, що це законодавчі, відправні засади, ідеї, положення, які виступають основою формування, організації та функціонування органів публічної влади [6, с. 66]; А. Приходько вважає, що це нормативно сформований перелік міжнародних та національних гарантій, засад та стандартів, а також система звичаєвих правил ефективної дії правових механізмів [7, с. 62]; В. Теремецький визначає, що це основоположні правила і положення, закріплені в конституційних, органічних законах і відповідних нормативних актах, вони є основою нормотворчості в певній сфері суспільних відносин, гарантують логічність, послідовність, безперервність і збалансованість; відображають найістотніші особливості й цілеспрямованість конкретної діяльності держави; відіграють роль головних орієнтирів у формуванні системи права; забезпечують взаємозв'язок права, законодавства і політики, сприяють скасуванню застарілих й ухваленню нових юридичних норм; є основними критеріями оцінювання якості певної системи держави [8, с. 86].

Отже, принципами забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів є сукупність законодавчо встановлених правил та ідейних орієнтирів, що є основою для прийняття уповноваженими органами влади чи посадовими (службовими) особами рішення про обов'язок/можливість контррозвідувальних органів вступати в адміністративно-правові відносини, суб'єктами з іншої сторони яких є конкретні представники сектору безпеки, задля сприяння один одному у реалізації їхніх повноважень (або тільки контррозвідувальному органу) у сфері охорони національних інтересів.

Умовно їх можна поділити на загальні принципи, тобто ті, які стосуються системи органів публічної влади в цілому, і спеціальні, – дія яких розповсюджується лише на окремі підсистеми, ланки цієї системи чи на окремі органи публічної влади [9, с. 29].

Загальні принципи забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів стосуються адміністративної процедури. З норм ч.2 статті 2 КАС України стає очевидним, що належна діяльність суб'єкта владних повноважень передбачає її реалізацію: 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для

прийняття рішення (вчинення дії); 4) безсторонньо (неупереджено); 5) добросовісно; 6) розсудливо; 7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; 8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); 9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; 10) своєчасно, тобто протягом розумного строку [3, с. 137; 10].

Спеціальні принципи забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів продиктовані специфікою контррозвідувальної діяльності. Зокрема за нашим переконанням їхня система є такою:

- принцип урахування зводу відомостей, що є державною таємницею і підлягають захисту відповідно до Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ (плани, зміст, форми, методи, засоби, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, результати контррозвідувальної діяльності тощо);

- принцип визначення типу взаємодії, що ґрунтується на чіткому розмежуванні повноважень щодо реалізації заходів охорони національних інтересів та інтересів кожного учасника взаємозв'язку;

- принцип комплексності за яким взаємодія визначається як один зі способів реалізації повноважень суб'єктів взаємодії (чи тільки контррозвідувальних органів) задля охорони національних інтересів;

- принцип адекватності та доцільності взаємодії, згідно з яким визначається актуальність її реалізації, прогнозування наслідків та бажані до досягнення результати;

- принцип реалізованості, що передбачає реальну можливість здійснення взаємодії контррозвідувальних органів з конкретними суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів;

- принцип управління ризиками у сфері забезпечення державної безпеки, у тому числі урахування основних принципів контррозвідувальної діяльності, недопущення їхнього нівелювання;

- принцип достатності ресурсного забезпечення, згідно з яким рішення про взаємодію ґрунтується на наявності необхідних заходів її належної реалізації для досягнення мети і завдань щодо охорони національних інтересів;

- принцип забезпечення захисту суб'єктів взаємодії щодо невтручання у процес її реалізації;

- принцип збалансованості вимог та відповідальності, що покладаються на суб'єктів взаємодії під час реалізації охорони національних інтересів;

- принцип інтелектуальності за яким з поміж варіантів суб'єктного складу взаємодії з контррозвідувальними органами обирається той, який відповідає ситуативній задачі щодо охорони національних інтересів.

Вище сформований перелік принципів забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів не є вичерпним, адже досліджувана сфера є динамічною та постійно видозмінюється до потреб сучасних викликів.

Висновок. Аналіз думок вчених та положень чинного законодавства дає можливість стверджувати, що без правильно, ефективно та належним чином (в межах правових норм) організованої взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки унеможливлене функціонування постійного контррозвідувального режиму та виконання інших суттєвих завдань, що прямо чи опосередковано впливають на стан захищеності України від внутрішніх та зовнішніх загроз її національній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 42–46.
2. Щерба С. П., Заглада О. А. Філософія: підручник: 5-е вид. К.: Кондор, 2011. 548 с.
3. Шулежко В.П. Принципи діяльності суб'єктів владних повноважень. *Юридична наука*. 2019. № 2. С. 133–138.
4. Оксін В. Ю. Спеціальні принципи публічного адміністрування місцевого розвитку в Україні. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Право». 2019. Вип. 6. Т. 2. С. 24–27 (Спецвипуск).
5. Стародубцев А. А. Сучасні підходи до визначення принципів діяльності органів влади. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія : Право. 2014. № 1106, Вип. 17. С. 55–58.
6. Шатіло В. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2014. Вип. 1. С. 66–70.
7. Приходько А.А. Принципи адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні: до питання про термінологічне визначення концепту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2019. № 59. Т.2. С. 58–62.
8. Теремецький В. І. Принципи та функції адміністративно-правового регулювання податкових відносин. *Право і Безпека*. 2011. № 4. С. 85–89.
9. Вагонова О.Г. Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб.; О.Г. Вагонова, О.В. Горпинич, В.В. Чернобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». Д. : НТУ «ДП», 2019. 77 с.
10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Урядовий кур'єр*. 2005. № 153, /153-154/.

T. Zhuk

TASKS AND PRINCIPLES OF ENSURING THE INTERACTION OF COUNTER-INTELLIGENCE BODIES WITH OTHER ENTITIES OF THE SECURITY SECTOR FOR THE PROTECTION OF NATIONAL PROTECTION

The purpose of the article is to formulate the tasks and principles of ensuring the interaction of counterintelligence bodies with other actors in the security sector in order to protect national interests. The article is devoted to the disclosure of tasks and principles of interaction of counterintelligence bodies with other subjects of the

security sector for the purpose of protection of national interests. It is determined that in the studied context the tasks answer the question why it is necessary to organize the implementation of situational or systematic jointly coordinated actions of counterintelligence bodies with other security sector entities and what positive results can be achieved by using this activity to protect national interests. It is noted that the basis for its organization and implementation should be considered the need for a permanent counterintelligence regime, ie timely receipt of operational information that will prevent the implementation of intelligence and subversive activities to the detriment of Ukraine by foreign intelligence services or organizations and groups. It is emphasized that it is not entirely appropriate to generalize the interaction of counterintelligence bodies with other actors in the security sector in order to protect national interests only by the existence of a permanent counterintelligence regime, as it has a number of other tasks – global and specific. These tasks are formed by specially authorized authorities – the strategic management of the security sector and the direct leadership of counterintelligence agencies. In order to do this correctly, efficiently and properly (within the legal norms), these entities must be guided by specific principles. They are classified into two groups – general principles of ensuring the interaction of counterintelligence bodies with other actors in the security sector in order to protect national interests related to the administrative procedure and special principles dictated by the specifics of counterintelligence activities.

Keywords: *counterintelligence activity, counterintelligence bodies, interaction, principles of activity of subjects of power, security sector, tasks of interaction.*